Zbirka odločb sodne prakse

SKLEPNI PREDLOGI GENERALNEGA PRAVOBRANILCA
EVGENIJA TANCHEVA,
predstavljeni 26. marca 2020 [1]

Zadeva C-249/19

JE
proti
KF

(Predlog za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo Tribunalul Bucureşti (okrožno sodišče v Bukarešti, Romunija))

„Predhodno odločanje – Uredba (EU) št. 1259/2010 – Okrepljeno sodelovanje na področju prava, ki se uporablja za razvezo zakonske zveze in prenehanje življenjske skupnosti – Določitev prava, ki se uporabi za razvezo zakonske zveze in prenehanje življenjske skupnosti – Člen 10 – Uporaba prava sodišča, pred katerim poteka postopek – Razlaga dela stavka ‚ne predvideva razveze zakonske zveze' – Merila za presojo – Ozka ali široka razlaga"

1. Tribunalul Bucureşti (okrožno sodišče v Bukarešti, Romunija) v predlogu za sprejetje predhodne odločbe prosi za razlago člena 10 Uredbe (EU) št. 1259/2010, [2] določbe, ki je Sodišče še ni razlagalo. [3] Zadeva v postopku v glavni stvari se nanaša na tožbo, v kateri sta nasprotni stranki JE in KF, v zvezi z določitvijo prava, ki se uporabi za postopek razveze njune zakonske zveze. To uredbo, ki je sploh prvi instrument mednarodnega zasebnega prava v zgodovini Unije, sprejet na podlagi postopka „okrepljenega sodelovanja", pravna teorije opisuje kot zgodbo o uspehu in kot temelj prihodnjega družinskega prava Unije. [4] Romunija je ena od 17 držav članic, ki sodelujejo v tem okrepljenem sodelovanju.

1 Jezik izvirnika: angleščina.

2 Uredba Sveta z dne 20. decembra 2010 o izvajanju okrepljenega sodelovanja na področju prava, ki se uporablja za razvezo zakonske zveze in prenehanje življenjske skupnosti (UL 2010, L 343, str. 10, znana tudi kot Uredba Rim III).

3 Res je bilo Sodišče naprošeno, naj o tej določbi razsodi v zadevah, v katerih sta bila izdana sklep z dne 12. maja. 2016, Sahyouni (C-281/15, EU:C:2016:343), in sodba z dne 20. decembra 2017, Sahyouni (C-372/16, EU:C:2017:988). Vendar se je Sodišče v navedenem sklepu razglasilo za nepristojno za odgovor na predložena vprašanja, v navedeni sodbi pa ni bilo naprošeno za razlago te določbe. Glej tudi opombo 12 teh sklepnih predlogov.

4 Za večino sodelujočih držav je Uredba povzročila vsaj dve temeljni spremembi: po eni strani uvedbo avtonomije strank in po drugi strani nadomestitev običajnega prebivališča z državljanstvom, kot primarnih naveznih okoliščin, ki sta upoštevni, če v pogodbi ni klavzule o izbiri prava. Glej Basedow, J., *European Divorce Law: Comments on the Rome III Regulation*, v Verbeke, A.-L., Scherpe, J. M., Declerck, C., Helms, T., in Senaeve, P., *Confronting the Frontiers of Family and Succession Law – Liber Amicorum Walter Pintens*, Intersentia, 2012, str. 150.

I. Pravni okvir

A. Pravo Evropske unije

1. Uredba (ES) št. 2201/2003

2. Člen 3(1)(b) Uredbe št. 2201/2003[5] določa:

„V zadevah glede razveze, prenehanja življenjske skupnosti ali razveljavitve zakonske zveze so pristojna sodišča države članice:

[…]

(b) katere državljana sta oba zakonca ali, v primeru Združenega kraljestva in Irske, kjer imata oba zakonca svoj ‚domicile'."

2. Uredba (EU) št. 1259/2010

3. Člen 5 Uredbe št. 1259/2010,[6] naslovljen „Stranki izbereta pravo, ki se uporabi", določa:

„1. Zakonca se lahko dogovorita o določitvi prava, ki se uporabi za razvezo zakonske zveze in prenehanje življenjske skupnosti, pod pogojem, da je to eno od naslednjega:

(a) pravo države, v kateri imata zakonca ob sklenitvi dogovora običajno prebivališče, ali

(b) pravo države, v kateri sta zakonca nazadnje imela običajno prebivališče, če eden od njiju ob sklenitvi dogovora tam še vedno prebiva, ali

(c) pravo države, katere državljan je eden ali drugi zakonec ob sklenitvi dogovora, ali

(d) pravo sodišča, pred katerim poteka postopek.

2. Brez poseganja v odstavek 3 se dogovor o pravu, ki se uporabi, lahko sklene in spremeni kadar koli, vendar najpozneje ob začetku postopka pred sodiščem.

3. Zakonca lahko pravo, ki naj ga uporabi sodišče, izbereta tudi med postopkom, če to dopušča pravo sodišča, pred katerim poteka postopek. V tem primeru sodišče pred katerim poteka postopek, to izbiro evidentira v skladu s svojim pravom."

4. Člen 8 te uredbe, naslovljen „Pravo, ki se uporabi, če ga stranki ne izbereta", določa:

„Če stranki v skladu s členom 5 ne izbereta prava, ki se uporabi, se za razvezo zakonske zveze in prenehanje življenjske skupnosti uporabi pravo države:

(a) običajnega prebivališča zakoncev v trenutku, ko se je pred sodiščem začel postopek, ali, če to ni mogoče,

5 Uredba Sveta z dne 27. novembra 2003 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo ter o razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1347/2000 (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 19, zvezek 6, str. 243, znana tudi kot Uredba Bruselj IIa).

6 Uredba Sveta z dne 20. decembra 2010 o izvajanju okrepljenega sodelovanja na področju prava, ki se uporablja za razvezo zakonske zveze in prenehanje življenjske skupnosti (UL 2010, L 343, str. 10).

(b) zadnjega običajnega prebivališča zakoncev, pod pogojem, da več kot eno leto pred začetkom postopka pred sodiščem tam nista nehala prebivati in če eden od njiju ob začetku sodnega postopka tam še vedno prebiva, ali, če to ni mogoče,

(c) katere državljana sta oba zakonca v trenutku, ko se je začel postopek pred sodiščem, ali, če to ni mogoče,

(d) v kateri se je začel postopek pred sodiščem."

5. Člen 10 te uredbe, naslovljen „Uporaba prava sodišča, pred katerim poteka postopek", določa:

„Kadar pravo, ki se uporabi v skladu s členoma 5 ali 8, bodisi ne predvideva razveze zakonske zveze bodisi enemu od zakoncev zaradi spola ne daje enakih možnosti za razvezo zakonske zveze ali prenehanje življenjske skupnosti, se uporabi pravo sodišča, pred katerim poteka postopek."

6. Člen 12 te uredbe, naslovljen „Javni red", določa:

„Uporaba določbe prava, izbranega v skladu s to uredbo, se lahko zavrne le, če bi bila ta uporaba očitno nezdružljiva z javnim redom države sodišča, pred katerim poteka postopek."

B. Romunsko pravo

7. Člen 2600(2) in (3) romunskega civilnega zakonika določa:

„2. Če tako opredeljeni tuji zakon ne določa razveze zakonske zveze ali jo določa zelo omejeno, se uporabi romunski zakon v primeru, ko je eden od zakoncev na datum vložitve predloga za razvezo zakonske zveze romunski državljan ali ima običajno prebivališče v Romuniji.

3. Določbe iz odstavka 2 se uporabljajo tudi, če razvezo zakonske zveze ureja pravo po izbiri zakoncev".

II. Dejansko stanje spora v glavni stvari in vprašanje za predhodno odločanje

8. Osebi JE in KF sta sklenili zakonsko zvezo v Iaşiju v Romuniji 2. septembra 2001; v tem razmerju je bil rojen otrok, ki se je rodil 23. junija 2005 v Veroni v Italiji.

9. Oseba JE je 13. oktobra 2016 vložila tožbo pri Judecătoria Iași (sodišče prve stopnje v Iaşiju, Romunija), v kateri je predlagala, naj se njena zakonska zveza z osebo KF razveže.

10. To sodišče se je s civilno sodbo z dne 31. maja 2017 izreklo za nepristojno za odločanje v zadevi in zadevo odstopilo Judecătoria Sectorului 5 București (sodišče prve stopnje petega okrožja v Bukarešti, Romunija), pri katerem je bila zadeva vpisana 9. avgusta 2017.

11. Zgoraj navedeno sodišče je s civilno sodbo z dne 20. februarja 2018 ugotovilo, da za zadevni postopek razveze zakonske zveze obstaja splošna pristojnost romunskih sodišč v skladu s členom 3(1)(b) Uredbe št. 2201/2003. Poleg tega je ugotovilo, da se v skladu s členom 8(a) Uredbe (ES) št. 1259/2010 za spor uporabi italijansko pravo, ker sta imeli stranki na datum, ko je bila vložena tožba za razvezo zakonske zveze, običajno prebivališče v Italiji (stranki sta v Italiji prebivali že dlje časa).

12. V zvezi s tem je Judecătoria Sectorului 5 București (sodišče prve stopnje petega okrožja v Bukarešti) poudarilo, da je mogoče v skladu z italijanskim pravom predlog za razvezo zakonske zveze, kot je ta, ki ga je vložila oseba JE, vložiti, le če je prišlo do prenehanja življenjske skupnosti zakoncev, kar je ugotovilo ali odredilo sodišče, in če so od prenehanja življenjske skupnosti do dne, ko je bil na sodišču vložen predlog za razvezo zakonske zveze, pretekla vsaj tri leta.

13. Ker ni bilo dokazano, da obstaja sodna odločba o ugotovitvi prenehanja življenjske skupnosti strank in ker v romunskem pravu ni določb o postopku v zvezi s prenehanjem življenjske skupnosti, je zgoraj navedeno sodišče razsodilo, da mora ta postopek potekati pred italijanskimi sodišči in da zato kakršen koli predlog v zvezi s tem pred romunskimi sodišči ni dopusten.

14. Oseba JE je vložila pritožbo zoper to sodbo pri predložitvenem sodišču in trdila, da bi moralo sodišče prve stopne uporabiti člen 2600(2) romunskega civilnega zakonika, ki „pomeni prenos člena 10 Uredbe št. 1259/2010 v romunsko pravo“.

15. Oseba JE se je sklicevala tudi na člen 12 Uredbe št. 1259/2010 in trdila, da uporaba italijanskega prava očitno ni združljiva z javnim redom države pristojnega sodišča, zaradi česar se ne sme uporabiti tuje pravo, ki bi se sicer uporabilo za postopek razveze zakonske zveze, in da se namesto tega uporabi romunsko pravo.

16. V teh okoliščinah je Tribunalul București (okrožno sodišče v Bukarešti, Romunija) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo to vprašanje:

„Ali je treba člen 10 Uredbe št. 1259/2010, ki določa, da se, [k]adar pravo, ki se uporabi v skladu s členoma 5 ali 8, bodisi ne predvideva razveze zakonske zveze bodisi enemu od zakoncev zaradi spola ne daje enakih možnosti za razvezo zakonske zveze ali prenehanje življenjske skupnosti, […] uporabi pravo sodišča, pred katerim poteka postopek‘, razlagati tako, da se izraz, ‚pravo, ki se uporabi v skladu s členoma 5 ali 8, […] ne predvideva razveze zakonske zveze‘, razlaga (a) ozko in dobesedno, kot da se nanaša zgolj na položaje, v katerih tuje pravo, ki se uporablja, ne določa nobene oblike razveze zakonske zveze, ali (b) široko, tako da zajema tudi položaje, v katerih je s tujim pravom, ki se uporablja, dovoljena razveza zakonske zveze, vendar pod zelo omejujočimi pogoji, ki zahtevajo obvezen postopek ugotavljanja prenehanja življenjske skupnosti, za ta postopek pa pravo pristojnega sodišča nima enakovrednih postopkovnih določb?“

17. Romunska, nemška in portugalska vlada ter Evropska komisija so Sodišču predložile pisna stališča. Stranke niso predlagale, naj se opravi obravnava, in ta ni bila opravljena.

III. Analiza

A. Odgovor na vprašanje za predhodno odločanje

18. Poudariti je treba, da vse stranke, ki so intervenirale v obravnavanem postopku, navajajo, da je treba člen 10 Uredbe št. 1259/2010 razlagati *ozko*, tako da se v njem vsebovani izraz „[k]adar pravo, ki se uporabi v skladu s členoma 5 ali 8, […] ne predvideva razveze zakonske zveze“, nanaša zgolj na položaje, v katerih tuje pravo, ki se uporabi, ne določa razveze zakonske zveze v nobeni obliki, torej ne pozna instituta razveze zakonske zveze.

19. V teh sklepnih predlogih sem ugotovil, da je ta razlaga očitno pravilna.

20. S členom 10 Uredbe št. 1259/2010 je izključena uporaba prava, določenega v skladu s členom 5 ali členom 8 te uredbe, v primerih, v katerih zlasti to pravo ne določa razveze zakonske zveze (prva možnost iz člena 10; v nadaljevanju tudi: sporna določba). Ta možnost se zelo verjetno v praksi ne bo pogosto uporabljala, saj se z njo poskuša zagotoviti rešitev za redke primere, v katerih z nacionalnim pravom ni urejena razveza zakonske zveze (v okviru Unije je bila zadnja država članica, ki je po referendumu iz leta 2011 zakonsko uredila razvezo zakonske zveze, Malta [7]). V praksi imajo vse države zakonodajo o razvezi zakonske zveze, razen Filipinov in Vatikana, v katerih je dovoljena zgolj razveljavitev zakonske zveze. S členom 10 je zagotovljena pravica do razveze zakonske zveze; opozarjam, da obstajajo podobne določbe (s katerimi je prav tako zagotovljena pravica do razveze zakonske zveze kot minimalnega standarda) tudi v nacionalnih kolizijskih pravilih in da so bile navdih za to določbo. [8]

21. Vprašanje predložitvenega sodišča izhaja iz dejstva, da je glede na podlagi člena 8(a) Uredbe (ES) št. 1259/2010 pravo, ki se uporablja v postopku v glavni stvari, italijansko pravo. V skladu z italijanskim pravom je razveza zakonske zveze mogoča, le če je prenehanje življenjske skupnosti predhodno ugotovilo ali odredilo sodišče, medtem ko s pravom sodišča, pred katerim poteka postopek (torej romunskim pravom), tak postopek ni določen.

22. Glede na trditev iz točke 14 teh sklepnih predlogov poudarjam, da se Uredba št. 1259/2010 neposredno uporablja in da se z njo ne zahteva prenos ali enakovredna določba v nacionalnem pravu. Zato smejo romunska sodišča za določitev prava, ki se uporabi za predlog za razvezo zakonske zveze, kot je ta iz postopka v glavni stvari, uporabiti le Uredbo št. 1259/2010, predložitveno sodišče pa se v zvezi s tem ne bi smelo sklicevati na romunski civilni zakonik, [9] saj v obravnavanih okoliščinah ni upošteven.

23. Predložitveno sodišče ugotavlja, da glede na nacionalno sodno prakso v okoliščinah, kot so te iz obravnavane zadeve, v katerih se je pred romunskimi sodišči začel postopek na podlagi tožbe za prenehanje življenjske skupnosti ali razvezo zakonske zveze, pred katerim predhodno ni bilo v skladu z italijanskim pravom ugotovljeno ali odrejeno prenehanje življenjske skupnosti, romunska sodišča zavrnejo take predloge kot (a) nedopustne (ker v romunskem pravu ni določb o postopku v zvezi s prenehanjem življenjske skupnosti), (b) preuranjene (ker se razveza zakonske zveze predlaga neposredno pred romunskimi sodišči, ne da bi italijanska sodišča predhodno ugotovila prenehanje življenjske skupnosti) ali (c) neutemeljene, tako kot v obravnavani zadevi (na podlagi izpolnitve obeh teh razlogov). [10]

24. Drugače povedano, predložitveno sodišče pojasnjuje, da so procesne ovire (ki izhajajo iz dejstva, da romunsko pravo ne pozna postopka v zvezi s prenehanjem življenjske skupnosti) v tistih primerih pripeljale do procesnih rešitev, ki niso omogočale vsebinske analize tistih predlogov.

25. Kot bom pojasnil spodaj, je treba na vprašanje predložitvenega sodišča odgovoriti, da je treba prvo možnost iz člena 10 Uredbe št. 1259/2010 razlagati ozko.

7 Člen 66 B civilnega zakonika, uveden z zakonom o spremembah civilnega zakonika, *Government Gazette* Malte št. 18784 z dne 29. julija 2011.

8 Glej npr. za Španijo člen 107(2), drugi stavek, točka (c), Código Civil; za Nemčijo člen 17(1), drugi stavek, uvodnega zakona k Bürgerliches Gesetzbuch (BGB); za Italijo člen 31(2) legge 31.5.1995, no. 218 – Riforma del sistema italiano di diritto internazionale privato; za Belgijo člen 55(3) zakonika o mednarodnem zasebnega pravu iz leta 2004. Glej Lein, E., v Calliess, G.-P., *Rome Regulations: Commentary*, druga izdaja, Kluwer, 2015, 916, Pereira, P., *Rome III: la compétence juridictionnelle et la loi applicable en matière matrimoniale*, RMCUE, 2007, str. 394 in Basedow, J., *op. cit.*, str. 148.

9 Kot omenja predložitveno sodišče v točki 15 predložitvene odločbe (v delu, naslovljenem „Nacionalne določbe, ki se uporabljajo v obravnavani zadevi“).

10 Premisleki sodišča prve stopnje so se nanašali tako na okoliščino, da za stranki predhodno ni bilo s sodno odločbo ugotovljeno prenehanje življenjske skupnosti in da ugotovitev takega prenehanja življenjske skupnosti ni dopustna, saj v romunskem pravu ni določb o postopku v zvezi s prenehanjem življenjske skupnosti. Glej predložitveno odločbo (točki 14 in 26).

1. Besedilo in sistematika sporne določbe

26. Besedilo prve možnosti iz člena 10 Uredbe št. 1259/2010 je jasno. Pravo sodišča, pred katerim poteka postopek, se uporabi le takrat, „[k]adar pravo, ki se uporabi v skladu s členoma 5 ali 8, […] ne predvideva razveze zakonske zveze“ (torej če zakonca nimata možnosti za razvezo zakonske zveze). Nič ne kaže na to, da bi se ta možnost uporabila tudi takrat, kadar tuje pravo, ki se uporabi, omogoča razvezo zakonske zveze, vendar jo pogojuje z izpolnitvijo strogih pogojev (na primer s predhodnim prenehanjem življenjske skupnosti).

27. Zato besedilo, „ne predvideva razveze zakonske zveze“, ne more pomeniti, da pravo, ki se uporabi, „predvideva razvezo zakonske zveze pod nekaterimi (vsebinskimi ali procesnimi) pogoji“.

28. Komisija je poudarila, da imajo vse države članice lastna pravila o razvezi zakonske zveze, vendar se pogoji od ene države članice do druge razlikujejo, in da zgolj to, da je pravo, ki se uporabi, bolj omejujoče (od prava sodišča, pred katerim poteka postopek), seveda ne pomeni, da to pravo „ne predvideva razveze zakonske zveze“, če je mogoče, kadar so izpolnjeni z njim določeni pogoji, zakonsko zvezo razvezati.

29. Iz tega izhaja, da se besedilo prve možnosti iz člena 10 Uredbe št. 1259/2010 nanaša zgolj na primere, v katerih v tujem pravu, ki se uporabi, razveza zakonske zveze ni pravno urejena.[11]

30. To je potrjeno z uvodno izjavo 24 te uredbe,[12] v kateri je navedeno, da se pravo sodišča, pred katerim se je začel postopek, uporabi le takrat, kadar pravo, ki se uporabi, „ne predvideva razveze zakonske zveze“. Prav tako nič ne kaže na to, da se glede na to uvodno izjavo člen 10 nanaša tudi na položaje, v katerih je razveza zakonske zveze dovoljena, a omejena s strogimi pogoji.

31. Prva možnost iz člena 10 Uredbe št. 1259/2010 je posledica vsesplošne uporabe kolizijskih pravil Unije za razvezo zakonske zveze in prenehanje življenjske skupnost v skladu s členom 4 iste uredbe: „Pravo, določeno v skladu s to uredbo, se uporablja ne glede na to, ali je pravo sodelujoče države članice ali ne.“ S to določbo je „možnost razveze zakonske zveze“ vzpostavljena kot splošen in pozitiven vidik kolizijskih pravil Unije glede razveze zakonske zveze in prenehanja življenjske skupnosti in, *in concreto*, mednarodnega družinskega prava. *Favor divortii* je v Uredbi št. 1259/2010 okrepljena z načeloma avtonomije strank in najtesnejše povezave s strankami. S temi pravili Unije je tako rekoč zahtevana „učinkovita temeljna pravica do razveze zakonske zveze, ki se ji ni mogoče odpovedati“.[13]

32. Moja razlaga člena 10 Uredbe št. 1259/2010 je podprta v pravni literaturi, v skladu s katero ta določba zajema položaj, v katerem s pravom, ki se uporabi na podlagi člena 5 ali 8 te uredbe, *razveza zakonske zveze sploh ni pravno urejena* in v katerem razveza zakonske zveze enostavno ne bi bila mogoča. *Zato s to določbo ni zajet primer, v katerem zakonske zveze ni mogoče končati, ker niso izpolnjeni nekateri predhodni pogoji: na primer, če so s pravom, ki se uporabi, določeni strogi pogoji za razvezo zakonske zveze, kakršen je dolgo/daljše obdobje ločenega življenja. Uporaba člena 10 prav tako ne bo mogoča, če so s pravom države določene nesprejemljivo visoke zahteve za razvezo zakonske zveze.*[14]

11 Ta razlaga je močno zastopana v pravni literaturi. Pravzaprav nisem naletel niti na eno delo, v katerem bi bilo zastopana drugačna razlaga. Glej na primer Helms, T., v Rauscher, T., *Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht: EuZPR/EuIPR – Kommentar*, zvezek V, 4. izdaja, ottoschmidt, 2016, str. 885. Nadaljnjo literaturo navajam spodaj v teh sklepnih predlogih.

12 V zvezi z različnimi jezikovnimi različicami te uvodne izjave glej sklepne predloge generalnega pravobranilca H. Saugmandsgaarda Øeja v zadevi Sahyouni (C-372/16, EU:C:2017:686, točki 76 in 77) in Lein, E., *op. cit.*, str. 920.

13 „Ein wirksames und unverzichtbares Grundrecht auf Scheidung“ (glej Gruber, U.P., *Scheidung auf Europäisch – die Rom III-Verordnung*, IPRax 2012, str. 391, in *de* Maizière, N., *Das Europäische Scheidungskollisionsrecht nach der Rom III-Verordnung*, Jenaer Wissenschaftliche Verlagsgesellschaft, 2017, str. 244).

14 Tolani, M., v Althammer, C., *Brussels IIa [and] Rome III*, Beck, 2019, str. 360.

33. Kadar pravo, ki se uporabi, kot je določeno na podlagi člena 5 ali 8 Uredbe št. 1259/2010, „ne predvideva razveze zakonske zveze“, je s prvo možnostjo iz člena 10 te direktive ta pravna praznina zapolnjena z določitvijo *lex fori*. Za ponazoritev – in drugače kot v obravnavani zadevi – če bi se za postopek razveze zakonske zveze pred predložitvenim sodiščem uporabljalo filipinsko pravo (v katerem je urejeno zgolj prenehanje življenjske skupnosti, ne pa razveza zakonske zveze), bi to sodišče za razvezo zakonske zveze uporabilo romunsko pravo. [15]

34. Strinjam se s stališčem nemške vlade, da razumevanje zgornjih določb v povezavi z drugimi določbami Uredbe št. 1259/2010 krepi razlago prve možnosti iz člena 10 te uredbe, kot da ni učinkovita, kadar je s tujim pravom, ki se uporabi, dovoljena razveza zakonske zveze pod pogojem, da je predhodno prišlo do prenehanja življenjske skupnosti.

35. Iz člena 1(1) Uredbe št. 1259/2010 je razvidno, da se ta uredba uporablja za razvezo zakonske zveze *in* prenehanje življenjske skupnosti. Kadar se posamezne določbe te uredbe uporabljajo (tudi) za prenehanje življenjske skupnosti, je to izrecno navedeno v besedilu teh členov. [16]

36. Zato z Uredbo št. 1259/2010 prenehanju življenjske skupnosti ni namenjena stranska vloga. Če bi se prva možnost iz člena 10 te uredbe uporabljala tudi za položaje, v katerih je razveza zakonske zveze dovoljena, vendar pod pogojem predhodnega prenehanja življenjske skupnosti, je treba domnevati, da bi zakonodajalec Unije to izrecno predpisal.

37. V obravnavani zadevi z italijanskim pravom kot pravom, ki se uporabi, razveza zakonske zveze ni prepovedana: zanjo so zgolj določene nekatere zahteve, ki so v pristojnosti države na področju materialnega družinskega prava. Zato je treba v obravnavani zadevi pravo, ki se uporabi, določiti na podlagi člena 5 ali 8 Uredbe št.1259/2010 in ne na podlagi člena 10 te uredbe.

2. Sistematična in sobesedilna razlaga sporne določbe

38. Menim (tako kot portugalska vlada), da je upoštevno tudi sklicevanje na člen 13 in uvodno izjavo 26 Uredbe št. 1259/2010. Ti določbi nasprotujeta razlagi izraza, „ne predvideva razveze zakonske zveze“, ki bi pomenila, da tuje pravo, ki se uporabi, zanjo določa nekatere pogoje, in podpirata stališče, da sporna določba pomeni, da v pravu, ki se uporabi, razveza zakonske zveze nikakor ni določena.

39. Člen 13 Uredbe št. 1259/2010 določa, da sodišča sodelujoče države članice, v katere pravu razveza zakonske zveze ni določena, niso obvezana razvezati zakonske zveze. Menim (tako kot Komisija), da ima ta določba zgolj deklaratorno naravo in ne normativne. V obravnavani zadevi je pomembna zaradi izraza, „ne predvideva razveze zakonske zveze“, ki prevzema besedilo člena 10.

40. Člen 13 je pojasnjen v uvodni izjavi 26 Uredbe št. 1259/2010. V njej je navedeno, da „[č]e je v Uredbi navedeno dejstvo, da v pravu sodelujoče države članice, pred katere sodiščem se je začel postopek, ni predvidena razveza zakonske zveze, bi bilo to treba razlagati tako, da pravo te države članice ne pozna instituta razveze zakonske zveze“.

41. Uvodna izjava 26 ponuja jasno pojasnilo o razlagi izraza, „ne predvideva razveze zakonske zveze“, ki presega konkretno sobesedilo člena 13. Razlaga iz te uvodne izjave se nanaša tudi na člen 10, v katerem je uporabljen isti izraz.

15 Glej Lein, E., *op. cit.*, str. 919. Za nadaljnje primere glej Henrich, D., *Zur Parteiautonomie im Europäisierten Internationalen Familienrecht*, v Verbeke, A.-L., Scherpe, J. M., Declerck, C., Helms, T., in Senaeve, P., *op. cit.*, str. 707.

16 Glej na primer drugo možnost iz člena 10 Uredbe št. 1259/2010, v kateri so navedeni položaji, v kateri pravo, ki se uporabi, „enemu od zakoncev zaradi spola ne daje enakih možnosti za razvezo zakonske zveze ali *prenehanje življenjske skupnosti*“ (poudarek dodan).

42. V pravni teoriji se zatrjuje, da se uvodna izjava 26 sicer nanaša na člen 13 Uredbe št. 1259/2010, vendar je razlaga člena 10 jasnejša, če se ta določba razlaga v povezavi s to uvodno izjavo. Iz uvodne izjave 26 je razvidno, da če je razveza zakonske zveze v pravu, ki se uporabi, poznan koncept, ni pa na voljo zakoncema v konkretnih okoliščinah njunega razmerja, se člen 10 ne uporabi in je mogoče zadevo presojati zgolj na podlagi člena 12 te uredbe.[17]

43. Zato se člen 10 ne nanaša na položaje, v katerih zakonske zveze ni mogoče razveljaviti, ker niso izpolnjene določene zahteve, na primer, ker niso izpolnjeni strogi pogoji (kot je dolgo/daljše obdobje ločenega življenja, zahtevano za razvezo zakonske zveze s pravom, ki se uporabi). Dalje, člen 10 se ne uporabi, kadar so s pravom države za razvezo zakonske zveze določene nerazumno visoke zahteve.[18] Ker italijansko pravo pozna institut razveze zakonske zveze, se člen 10 v obravnavani zadevi ne more uporabiti.

3. Zgodovinska razlaga sporne določbe

44. Zgodovinska razlaga pomeni, da je treba določbo razlagati glede na zgodovino njenega nastanka in upoštevati različne faze, ki so vodile k njenemu sprejetju.

45. Prvotni predlog uredbe o spremembi Uredbe št. 2201/2003[19] ni vseboval določbe, primerljive s sedanjim členom 10 Uredbe št. 1259/2010. V pogajanjih, ki so sledila, je več držav članic zastopalo stališče, da je razveza zakonske zveze pravica, ki mora biti zagotovljena v njihovih nacionalnih pravnih sistemih.[20] Ker o tem predlogu ni bilo mogoče doseči sporazuma, je Komisija leta 2010 sprejela predlog uredbe Sveta o izvajanju okrepljenega sodelovanja na področju prava, ki se uporablja za razvezo zakonske zveze in prenehanje življenjske skupnosti.[21]

46. Besedilo, ki je postalo člen 10, je bilo pred tem v predlogu Komisije iz leta 2010 vključeno kot osnutek člena 5, vsebina člena pa je v zakonodajnem postopku ostala nespremenjena. V preambuli je bilo navedeno, da je bil vstavljen zaradi preprečitve diskriminacije. Uvodna izjava 20 predloga je vsebovala isto besedilo kot sedanja uvodna izjava 24, ni pa vsebovala sklicevanja na določbo o javnem redu.[22]

47. Z zgodovinsko razlago je prav tako potrjena ozka razlaga sporne določbe, kakršno zastopam v teh sklepnih predlogih. Prva možnost iz člena 10 je bila uvedena predvsem zaradi malteškega prava (ker med pripravo uredbe na Malti nikakor ni bilo mogoče razvezati zakonske zveze).[23]

48. Kot je poudarila portugalska vlada, je s sporno določbo izraženo načelo *favor divortii* v tem smislu, da je z njo prepovedana uporaba materialnega prava, ki ne dovoljuje razveze zakonske zveze, čeprav bi to pravo soglasno izbrala zakonca.

49. Poleg tega ne v pripravljalnih dokumentih ne v uvodni izjavi 24 te uredbe ni nikakršnega indica, da bi bilo treba člen 10 uporabiti tudi takrat, kadar je razveza zakonske zveze v tujem pravu določena, a je povezana s strogimi pogoji.

17 Lein, E., *op. cit.*, str. 920. Glej tudi Helms, T., *op. cit.*, str. 885 (s sklicevanjem na drugo pravno literaturo, ki zastopa to stališče, v opombi 19 tega dela). Glej tudi Gruber, U.P., *op. cit.*, str. 390.

18 Tolani, M., v Althammer, C., *Brüssel IIa [und] Rom III: Kommentar*, Beck, 2014, str. 362.

19 COM(2006) 399 final.

20 Glej dokument Sveta 8364/07 (Presse 77), str. 11 nemške jezikovne različice.

21 COM(2010) 105/2 final.

22 Glej Lein, E., *op. cit.*, str. 919.

23 Za isto razlago glej Helms, T., *op. cit.*, str. 885.

50. Je pa, kot je navedeno v točki 40 teh sklepnih predlogov in kot je poudarila Komisija, zakonodajalec Unije v uvodni izjavi 26 Uredbe pojasnil, da je treba izraz, „ni predvidena razveza zakonske zveze“, uporabljen v členu 13 in členu 10, razlagati v okviru člena 10, tako da pomeni, da se – če s pravom, ki se uporabi, ni določen institut razveze zakonske zveze – uporabi pravo sodišča, pred katerim poteka postopek.

4. Smisel in namen sporne določbe

51. Strinjam se s stališčem nemške in romunske vlade, da ozka razlaga prve možnosti iz člena 10 Uredbe št. 1259/2010 izhaja predvsem iz tega, da ta določba pomeni odstopanje (to je odstopanje od pravil iz členov 5 in 8 te uredbe), ter iz uvodnih izjav 24 in 26 te uredbe.

52. Zato s členom 10 pristojnemu sodišču ni dano polje proste presoje, ampak je postavljeno pred enostavno in objektivno alternativo: ali je v pravu, ki se uporabi, določena razveza zakonske zveze, ali ne.

53. Taka razlaga je potrjena s cilji Uredbe št. 1259/2010, ki so jasno izraženi v uvodnih izjavah 9 in 29.

54. Namenjeni so harmonizaciji kolizijskih pravil v zvezi z razvezo zakonske zveze in prenehanjem življenjske skupnosti, da bi se okrepile pravna varnost (člena 5 in 8 Uredbe št. 1259/2010 jasno določata, katero pravo se uporabi za razvezo zakonske zveze ali prenehanje življenjske skupnosti), predvidljivost in prilagodljivost, hkrati pa preprečilo tveganje za *forum shopping* (torej za iskanje najugodnejšega sodišča med državami članicami), zato stremijo k pospeševanju prostega gibanja oseb v Uniji. Predvidljivost zakonodaje sodelujočih držav članic, ki se uporabi, lahko prav tako pomeni način za zmanjšanje motiva za *forum shopping*, ki je bilo omogočeno s široko izbiro sodišč na podlagi člena 3 Uredbe št. 2201/2003.

55. Poudariti je treba, tako kot Komisija, da so sodelujoče države članice s sprejetjem skupnih kolizijskih pravil sprejele načelo, da bodo lahko njihova sodišča zavezana uporabiti tuje pravo, čeprav se razlikuje od njihovega nacionalnega prava, in da so edine izjeme od tega pravila tiste iz členov 10, 12 in 13 Uredbe št. 1259/2010. Zato možnost iz člena 10 te uredbe, da se uporabi pravo sodišča, pred katerim poteka postopek, pomeni *izjemo* od tega pravila, ki jo je treba razlagati ozko.[24]

56. Nasprotno pa bi široka razlaga sporne določbe, kot je navedena v vprašanju za predhodno odločanje, ogrozila avtonomijo zakoncev glede razveze zakonske zveze in prenehanja življenjske skupnosti (določeno v členu 5 Uredbe) ter preprečila uporabo (na podlagi člena 8 Uredbe, če ga stranki ne izbereta) prava, ki je z njima najtesneje povezano.

57. Široka razlaga bi bila tudi v nasprotju z ciljem Uredbe, da se zagotovi pravna varnost državljanom, in bi lahko spodbudila *forum shopping*, ker bi lahko stranka, ki predlaga razvezo zakonske zveze, vložila tožbo pred sodišči države članice, v kateri so z zakonom določeni manj strogi pogoji za ugoditev tožbi za razvezo zakonske zveze. Prav tako bi ogrozila cilj predvidljivosti, ki mu sledi Uredba, če bi se za vsak posamezni primer zahtevala analiza pogojev, pod katerimi je razveza zakonske zveze v skladu s pravom, ki se uporabi, lahko dovoljena, ter subjektivna presoja tega, za kako stroge je mogoče šteti te pogoje.

58. Poleg tega, kot je navedla nemška vlada, pomeni razveza zakonske zveze, ki je dovoljena zgolj pod določeni pogoji, načeloma pravilo in ne izjemo, zato v tem primeru pogoji, določeni z italijanskim pravom, po mojem mnenju niso tako strogi, da bi v praksi onemogočali razvezo zakonske zveze.

24 Glej na primer sodbo z dne 6. junija 2019, Weil (C-361/18, EU:C:2019:473, točka 43).

B. Posledice odgovora na vprašanje za predhodno odločanje

59. Menim, da mora Sodišče glede na (i) dejstvo, da predložitveno sodišče v vprašanju za predhodno odločanje izpostavlja problem, da romunsko pravo ne pozna pojma prenehanja življenjske skupnosti in da zato nima procesnih določb, ki bi se uporabile v takih postopkih, (ii) pristop romunskih sodišč, naveden v točki 23 teh sklepnih predlogov, ter (iii) podajo popolnega in koristnega odgovora predložitvenemu sodišču ponuditi tudi usmeritve o posledicah predlaganega odgovora na vprašanje za predhodno odločanje.

60. Menim, da je treba, „[d]a se predložitvenemu sodišču zagotovi ustrezen [in koristen] odgovor za uporabo prava Unije v sporu, ki mu je predložen“,[25] preučiti vprašanje, v kolikšni meri mora predložitveno sodišče uporabiti italijansko pravo o razvezi zakonske zveze, če se z njim zahteva obvezno prenehanje življenjske skupnosti, kar je postopek, ki v romunskem pravu nima ustrezne določbe ali ukrepa.

61. Sodišče mora nacionalnemu sodišču namreč predložiti „vs[e] element[e] razlage, ki bi lahko bili koristni pri sojenju o zadevi, o kateri odloča, ne glede na to, ali jih je nacionalno sodišče v vprašanjih navedlo“.[26]

62. Najprej, v skladu z oddelkom 1 poglavja II Uredbe št. 2201/2003 se sodišče države članice, ki mu je predložena tožba za razvezo zakonske zveze, ne more izreči za nepristojno (drugače kot sodišče, pred katerim se je začel postopek s področja starševske odgovornosti, ki ima na podlagi člena 15 te uredbe diskrecijsko pravico, da se obrne na sodišča druge države članice) in mora odločiti o tej tožbi za razvezo zakonske zveze.

63. Strinjam se s stališčem nemške vlade, da mora država članica, ki sodeluje v okrepljenem sodelovanju, uvedenem z Uredbo št. 1259/2010, zagotoviti, da je mogoče na njenih sodiščih ugoditi tako predlogom za razvezo zakonske zveze kot za prenehanje življenjske skupnosti. Zato bi morala po mojem mnenju romunska sodišča – namesto da štejejo, da bi morala pred tem italijanska sodišča ugotoviti ali odrediti prenehanje življenjske skupnosti – dovoliti tak postopek in po analogiji uporabiti nacionalna procesna pravila o razvezi zakonske zveze ali pa celo prilagoditi tuja (italijanska) procesna pravila o prenehanju življenjske skupnosti (v povezavi z romunskimi nacionalnimi pravili). Sicer določbe Uredbe št. 1259/2010 delno ne bi bile učinkovite.

64. Prvič, prenehanje življenjske skupnosti je temeljni element Uredbe št. 1259/2010, in drugič, nič neobičajnega ni, da se od sodišča zahteva, naj v skladu s pravom, ki se uporabi na podlagi te uredbe, odloči o prenehanju življenjske skupnosti. Iz tega izhaja, da predložitveno sodišče ne more zavrniti odločanja o tožbi v postopku v glavni stvari na podlagi člena 12 zgoraj navedene uredbe (ki velja za izjemne primere[27]), ker v njegovem nacionalnem pravu niso urejeni prenehanje življenjske skupnosti ali procesne določbe o prenehanju življenjske skupnosti.

65. Komisija je kot konkretno rešitev v obravnavani zadevi predlagala, naj sodišče, pred katerim se je začel postopek, uporabi materialnopravne določbe prava, ki se uporabi, in ne uporabi procesnih pogojev, določenih s tem pravom, kadar procesno pravo sodišča, pred katerim se je začel postopek, ne omogoča izpolnitve teh procesnih pogojev. Zato naj bi pristojno sodišče, če so v konkretni zadevi materialni pogoji za prenehanje življenjske skupnosti izpolnjeni, lahko rešilo težavo, da to sodišče samo ne more izdati take odločbe, tako, da tega tujega procesnega pogoja ne bi uporabilo.

25 Sodba z dne 28. junija 1978, Simmenthal (70/77, EU:C:1978:139, točka 57).

26 Sodba z dne 29. septembra 2016, Essent Belgium (C-492/14, EU:C:2016:732, točka 43).

27 Glej uvodno izjavo 25 Uredbe št. 1259/2010.

66. S tem se strinjam. Menim, da bi bila taka rešitev uravnotežena in bi odgovarjala implicitnemu namenu zakonodajalca Unije. Prvič, z njo se ne bi po nepotrebnem spodbujal *forum shopping*, ker bi se z njo zahtevalo, da so izpolnjeni materialni pogoji prava, ki se uporabi. Tožeča stranka se tem pogojem ne bi mogla izogniti tako, da bi se obrnila na drugo sodišče v skladu z zelo velikodušnimi pravili Uredbe št. 2001/2003 ali z zahtevo po uporabi lastnega prava (stranke se lahko precej enostavno izognejo tem pogojem, če se strinjajo o izbiri prava sodišča, pred katerim poteka postopek).

67. Drugič, taka rešitev bi bila v skladu s temeljnim načelom na področju kolizijskih pravil, v skladu s katerim procesno vprašanje spada v okvir prava sodišča, pred katerim poteka postopek. To načelo se odraža v načelu prava Unije, da če ni drugače določeno, postopki veljajo za sodišča in organe, ki vodijo postopek, pod pogojem, da sta spoštovani načeli enakovrednosti in učinkovitosti.[28]

68. Zakonodajalec Unije se je v več nedavnih pravnih instrumentih soočal z vprašanjem, kako najbolje zagotoviti spoštovanje vsebine *prava, ki se uporabi*, v *državi članici sodišča, pred katerim poteka postopek*, čeprav to zadnje pravo ne vsebuje enakovrednega (materialnega) koncepta. V teh instrumentih so določeni mehanizmi za prilagoditev nacionalnega materialnega in procesnega prava, da bi se zagotovil pravilen rezultat v skladu s pravom, ki se uporabi. Omeniti je mogoče, na primer, pravila o pravu, ki se uporabi, iz Uredbe (EU) št. 650/2012[29] v zvezi s prilagoditvijo stvarnih pravic (člen 31) ter z imenovanjem in pooblastili upravitelja zapuščine v nekaterih primerih (člen 29), iz Uredbe (EU) št. 2016/1103[30] in Uredbe (EU) št. 2016/1104[31] v zvezi s prilagoditvijo stvarnih pravic (člen 29).

69. Čeprav z Uredbo št. 1259/2010 taka prilagoditev ni izrecno določena, pa z njo tudi ni izrecno prepovedana.

IV. Predlog

70. Zato Sodišču predlagam, naj na vprašanje za predhodno odločanje, ki ga je predložilo Tribunalul Bucureşti (okrožno sodišče v Bukarešti, Romunija), odgovori:

Člen 10 Uredbe Sveta (EU) št. 1259/2010 z dne 20. decembra 2010 o izvajanju okrepljenega sodelovanja na področju prava, ki se uporablja za razvezo zakonske zveze in prenehanje življenjske skupnosti je treba razlagati tako, da se izraz, „[k]adar pravo, ki se uporabi v skladu s členoma 5 ali 8, […] ne predvideva razveze zakonske zveze“, uporabi le takrat, kadar tuje pravo, ki se uporabi, ne določa nobene oblike razveze zakonske zveze; drugače povedano, *ne priznava instituta razveze zakonske zveze*.

Če pa je v pravu, ki se uporabi, določen pogoj, ki izhaja iz njegovega procesnega prava – tega pogoja pa sodišče, pred katerim se je začel postopek, ne more uporabiti zaradi omejitev, ki so mu naložene z njegovim procesnim pravom – sodišču, pred katerim se je začel postopek, ni treba uporabiti tega pogoja, če so v zadevi, o kateri odloča, izpolnjeni pogoji, določeni v materialnem pravu *lex causae*.

28 Glej sodbo z dne 7. junija 2007, van de Weerd in drugi (od C-222/05 do C-225/05, EU:C:2007:318, glej zlasti točko 28).

29 Uredba Evropskega parlamenta in Sveta z dne 4. julija 2012 o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju odločb in sprejemljivosti in izvrševanju javnih listin v dednih zadevah ter uvedbi evropskega potrdila o dedovanju (UL 2012, L 201, str. 107, ter popravka v UL 2012, L 344, str. 3, in UL 2013, L 60, str. 140).

30 Uredba Sveta z dne 24. junija 2016 o izvajanju okrepljenega sodelovanja na področju pristojnosti, prava, ki se uporablja, ter priznavanja in izvrševanja odločb na področju premoženjskih razmerij med zakoncema (UL 2016, L 183, str. 1, ter popravka v UL 2017, L 113, str. 62, in UL 2017, L 167, str. 36).

31 Uredba Sveta z dne 24. junija 2016 o izvajanju okrepljenega sodelovanja na področju pristojnosti, prava, ki se uporablja, ter priznavanja in izvrševanja odločb na področju premoženjskopravnih posledic registriranih partnerskih skupnosti (UL 2016, L 183, str. 30, ter popravek v UL 2017, L 113, str. 62).

V obravnavani zadevi se od sodišča, pred katerim se je začel postopek, ne zahteva, da v ločenem postopku ugotovi prenehanje življenjske skupnosti strank v obdobju treh let pred razvezo zakonske zveze. Vendar mora v odločbi v postopku za razvezo zakonske zveze potrditi, da je bil ta pogoj prenehanja življenjske skupnosti izpolnjen. Sodišče, pred katerim se je začel postopek, mora za pridobitev dokaza o izpolnitvi tega pogoja v potrebnem obsegu prilagoditi procesno pravo sodišča, pred katerim poteka postopek.